Рис. 6. Формування особистості

Отже, підсумовуючи вище зазначене можемо зробити висновок, що в контексті зміни парадигми знань від модерної до сучасної, система освіти потребує трансформаційних змін: необхідно відмовитися від розмежування фізико–математичних, природничих та гуманітарних дисциплін; освіта повинна сприяти формуванню особистості, яка відповідає запитам суспільства.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – [2–ге вид. допов.]. – К.: Знання України, 2008. – 819 с.

2. ГСВО МОНУ. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо–кваліфікаційна характеристика підготовки магістра галузі знань 0402 Фізико–математичні науки за напрямом/спеціальністю 8.040201 Математика*. – К.: Вид–во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – 46 с.

3. Гомілко О. Є. Пластичність знань у контексті проблем сучасного університету / О. Є. Гомілко // Вища освіта України №2: теорет. та наук.–метод. часопис. Дод. 1. Темат. вип. Наука і вища освіта / [голов. ред. Андрущенко Віктор; відп. за вип.: Калашнікова Світлана, Слюсаренко Олена; редкол. вип.: Грищенко Іван та ін.]. – Київ: Ін–т вищої освіти НАПН України, 2013. – С.21–29. – Бібліогр.: с. 29 (6 назв)

4. Філософія освіти: навчальний посібник / [за загальною редакцією В. Андрущенка, І. Предборської]. – К.: Вид–во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 330 с.

References

1. Andrushhenko V. P. Rozdumy pro osvitu: Statti, narysy, interv'ju / V. P. Andrushhenko. – [2–ge vyd. dopov.]. – K.: Znannja Ukrai'ny, 2008. – 819 s.

2. GSVO MONU. Galuzevyj standart vyshhoi' osvity Ukrai'ny. Osvitn'o–kvalifikacijna harakterystyka pidgotovky magistra galuzi znan' 0402 Fizyko–matematychni nauky za naprjamom/special'nistju 8.040201 Matematyka*. – K.: Vyd–vo NPU im. M. P. Dragomanova, 2012. – 46 s.

3. Gomilko O. Je. Plastychnist' znan' u konteksti problem suchasnogo universytetu / O. Je. Gomilko // Vyshha osvita Ukrai'ny №2: teoret. ta nauk.–metod. chasopys. Dod. 1. Temat. vyp. Nauka i vyshha osvita / [golov. red. Andrushhenko Viktor; vidp. za vyp.: Kalashnikova Svitlana, Sljusarenko Olena; redkol. vyp.: Gryshhenko Ivan ta in.]. – Kyi'v: In–t vyshhoi' osvity NAPN Ukrai'ny, 2013. – S.21–29. – Bibliogr.: s. 29 (6 nazv)

4. Filosofija osvity: navchal'nyj posibnyk / [za zagal'noju redakcijeju V. Andrushhenka, I. Predbors'koi']. – K.: Vyd–vo NPU im. M. P. Dragomanova, 2009. – 330 s.

Novitska T. V., *lecturer methodologies and teaching methods of physical and mathematical disciplines of high school, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), radugga2009@gmail.com*

Philosophical analysis of some problems of the transformation of the system of physical and mathematical, natural education in the context of changes in the educational paradigm

We substantiate the necessity of unity of physics and mathematics, natural sciences and humanities. We analyze approaches to the training of modern specialists in higher educational institutions. We also show the scheme of transformation of the system of physical and mathematical, natural education and single out the key positions in the system that need immediate change. It reveals the meaning of knowledge and their impact on the individual.

Keywords: *personality, education, physical and mathematical education, natural education, worldview, consciousness, science, knowledge, competencies competence.*

Новицкая Т. В., *преподаватель кафедры методологии и методики обучения физико–математических дисциплин высшей школы, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), radugga2009@gmail.com*

Философский анализ некоторых проблем трансформации системы физико–математического, естественнонаучного образования в контексте изменений образовательной парадигмы

Обоснована необходимость единства физико–математического, естественного и гуманитарного знания. Проанализированы подходы к подготовке современных специалистов в высших учебных заведениях. Представлена схема трансформации системы физико–математического и естественнонаучного образования; определены ключевые позиции в системе, требующих неотложных изменений. Раскрыто содержание понятия «знание» и их влияние на формирование личности.

Ключевые слова: *личность, образование, физико–математическое образование, естественное образование, мировоззрение, сознание, наука, знания, компетенции, компетентности.*

* * *

УДК 140.823.2:378.013.73

Троїцька О. М.,
кандидат філософських наук, доцент, докторант,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
roman.xdsl@rambler.ru

ФІЛОСОФСЬКО–ОСВІТНІЙ ВИМІР МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ПОТЕНЦІАЛУ «ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ»

На основі філософсько–освітнього аналізу експліковано можливості і потенціал полікультурної освіти, на яку сьогодні світова спільнота покладає функцію сприяння побудові ненасильницького миру. На різних напрямах диверсифікації полікультурної освіти, на різних рівнях дослідження вона постає складним, багатовимірним та багатоаспектним явищем. Філософське осмислення можливостей полікультурної освіти безпосередньо вимагає звернення до феномену «полікультурність» як до презентації активності людини. Таке осмислення запобігає ситуаціям, коли в результаті предметно–наукової редукції полікультурна освіта трансформується у фрагментарно–конкретні описи, які залишають за межами аналізу певні впливові культурні компоненти, не досягають у процесі аналізу концептуально–смислових (філософсько–світоглядних) рефлексій та не враховують особистісний потенціал суб'єктів освіти.

Ключові слова: *культурно–освітній простір, можливості, полікультурна освіта, полікультурність, потенціал, толерантність.*

XX століття суттєво змінило наші уявлення про закономірності розвитку багатьох явищ і процесів соціуму. Більшість історичних аналогій не висвітлюють сьогоднішньої безпрецедентно суперечливої дійсності. Нескінченний потік змін висуває все більш високі вимоги до людини в усіх сферах її життя – інтенсифікація праці, швидкий ритм життя, екологічні негаразди, інформаційний вибух, ціннісний розкол, міжкультурна напруга тощо. Стає очевидним, що подальший прогрес людства залежить від здатності людини здійснити певний прорив у світоглядно–ціннісній системі координат і забезпечити стратегію

поступу людства. Одне з провідних місць у цій стратегії належить філософсько–світоглядному обґрунтуванню повноцінної реалізації смислів життя людини у процесі позитивної взаємодії з представниками інших культур гетерогенного суспільства.

На різних напрямах теоретичних і практичних пошуків з'явилося багато ґрунтовних розвідок цієї проблематики, зокрема досліджень толерантності як феномена, що постає необхідною і навіть імперативною вимогою до світоглядних зрушень, які забезпечать побудову ненасильницького миру (В. Гараджа, Ю. Габермас, В. Лекторський, М. Мчедлов, М. Уолцер та багато інших). Проблема толерантності та утримання її на «некритичних виявах» побутової агресивності, непримиренності, неприйняття чужого стилю поведінки – це, звичайно, широка соціальна проблема. Вона стосується зміни векторів у соціалізації особистості, у формуванні її ціннісних орієнтирів, у реалізації стратегій, особливо довготермінових. Толерантність суспільства, як і інші конструкти гармонійної взаємодії людей, безпосередньо залежать від того, наскільки ці стратегії знайдуть свою соціальну цінність і будуть привласнені особистістю як абсолютна цінність разом з такими цінностями, як життя, свобода, демократія, гуманізм та відповідальність.

Звичайно, такий процес не може бути стихійним, без цілеспрямованого, організованого процесу виховання і розвитку, тобто без освіти. Тому значна частина фундаментальних і прикладних досліджень щодо цього феномена припадає на філософію освіти, соціальну філософію (В. Андрущенко, О. Довгополова, В. Табачковський, М. Хом'яков та ін.).

Разом із тим, на нашу думку, при переході дослідження у предметні галузі, зокрема в педагогіку, у процесі наукової редукції осмислення цих питань, зокрема толерантності, «змістилось» у площину формування активної позиції й психологічної готовності особистості до терпимості й поваги до репрезентантів інших культур. Це можна було б визнати достатнім, якби такий ракурс дослідження не «приписував» толерації звеличених можливостей і такого ж масштабного потенціалу суб'єктам освіти. Більш того, мова має йти не просто про освіту, а про те, що вона в полікультурному суспільстві має бути не тільки інституціонально полікультурною, але й повномасштабною за цілями, змістом, технологіями та організаційно–управлінськими умовами. Цей процес, на нашу думку, передбачає залучення усіх агентів соціалізації (родина, навчальні заклади, національні та релігійні організації, соціальні інституції) до формування у молоді, насамперед, переконання в тому, що унікальність рідної культури порівняно з суспільними цінностями можна пізнати й відчути через «діалог культур», через полікультурну компетентність (уміння порівнювати й зіставляти культури різних народів, виявляти їхні особливості й спільні риси), через виховання волі, творчого мислення, орієнтації на етичні цінності з урахуванням етнокультурних і релігійних особливостей індивіда як носія культури. Саме широкий полікультурний простір уможливлює «зустрічі ідентичностей» та життєвих світів.

Отже, в цьому контексті виникає необхідність у філософській рефлексії, яка за функціональним призначенням «працює» у вищих смислах буття людини, щоб надати їй життєві орієнтири гармонізації царини «людина – світ». Тому метою статті визначено експлікацію можливостей, меж і потенціалу полікультурної освіти щодо створення культуровідповідного простору взаємодії homo educandus на основі філософсько–освітнього аналізу.

Вивчення філософської, педагогічної, політичної літератури та практики освіти свідчить, що вона є важливим інститутом соціалізації, який допомагає представникам усіх верств населення, насамперед національних меншин, засвоїти демократичні цінності, знання й уміння, що потрібні для життя у демократичному суспільстві (Д. Бенкс, П. Бателаан, В. Ніке, Р. Хенві, А. Швейцер) [7, с. 7–16; 1, с. 25–28]. У більшості сучасних досліджень «multicultural education» тлумачиться у загальному контексті теорії освіти з доданням до освітніх підходів культурно–політичного і соціального аналізу ситуації. У педагогічних дослідженнях експлікація полікультурної освіти відбувається у категоріях духовного збагачення особистості, розвитку глобалізації й планетарної свідомості, формування полікультурної компетентності тощо (В. Макаєв, З. Малькова, Л. Супрунова) [5, с. 3–10]. Існують у дослідженнях ідеї асиміляції й акомодації, що пропонуються як наукові парадигми. На думку М. Джуринського, який посилається на Н. Тарроу [3], перша виходить із недоцільності полікультурності й необхідності реставрування монокультурного суспільства з верховенством цінностей домінуючого етносу, друга передбачає розмежування культурного різноманіття і монокультурності, створення «плюралістичної дилеми». На нашу думку, обидві доктрини за суттю порушують консенсуальну етику, оскільки автори концепції асиміляції ігнорують полікультурну реальність, а представники концепції акомодації не схильні враховувати національно–релігійні та інші ціннісні особливості народів.

Останнім часом відповіддю на виклики інтеграційних світових процесів у межах полікультурної освіти з'явилась концепція глобально орієнтованої освіти, можливості якої, на думку багатьох учених, обмежені тим, що із загальної системи виховання вона виділяє лише один аспект – формування загальнолюдських почуттів і свідомості. Дві інші суттєві ланки процесу виховання культури міжнаціонального спілкування (громадянсько–патріотична свідомість і національна та релігійна самосвідомість) у парадигмі глобальної освіти залишаються поза стратегіями й тактиками розвитку особистості.

Сучасні вчені аналізують полікультурну освіту на різних рівнях: на рівні соціуму, тобто в історичному контексті, як модель і проект образу культурної та освіченої людини конкретної історичної епохи; на рівні конкретних соціальних інститутів, сфер і середовищ розвитку індивіда; на рівні розкриття особливостей культурно–освітнього середовища людини, у якому вона розвивається; на рівні узагальнення, збереження, відродження культурно–освітніх традицій певного народу, етносу, нації та залучення до цього відродження представників іншої культурної групи [1; 4 та ін.]. Полікультурна освіта у цій об'єктній площині постає складним, багатоаспектним предметом дослідження, що об'єднує різні підходи до розв'язання проблем, пов'язаних з расовою, етнічною, культурною неоднорідністю сучасного суспільства. Вона ідентифікується як необхідний складник системи загальної освіти, яка, у свою чергу, має головною метою плюралізм культур, визнання культурного різноманіття цінним ресурсом, який варто зберігати й примножувати.

Заслуговують на увагу в цьому контексті принципи й положення американських учених щодо полікультурної освіти, розуміння якої розгортається за визначеннями її предметних ознак, як процесу, як полікультурного підходу, що має бути всеохоплюючим і обов'язковим, як способом зв'язку з конкретним оточенням (суспільством), як співдружністю залучених до процесу полікультурної освіти суб'єктів, як потрібної й обов'язкової спеціальної підготовки педагогічного колективу, батьків і лідерів етнічних об'єднань до втілення ідеї полікультурної освіти як неперервної й інтегративної системи соціалізації [7, с. 7–16; 1, с. 25–28].

Питання полікультурної освіти в Україні досліджували В. Болгарина, А. Голик, Т. Клінченко, М. Красовицький, І. Лощенова, О. Першукова, Г. Філіпчук та інші вчені. Більшість із них вважають, що в процесі демократизації освіти полікультурність і самобутність українського народу не повинні розглядатися як суперечливі поняття [1; 6 та ін.], а мають бути основою єдності трьох компонентів: почуття приналежності до свого народу, свого етносу, конфесії, любов і повага до своїх традицій, історії, культури та мови; почуття приналежності до багатонаціонального вітчизняного співтовариства, патріотизм, що ґрунтується на відмові від уявлень про свою етнічну або релігійну винятковість; почуття приналежності до світової спільноти, відповідальності за долю не тільки свого народу, своєї країни, але й усього людства.

Дослідники В. Болгарина, І. Лощенова узагальнили найістотніше, що можна реалізувати в процесі полікультурної освіти наступним чином: полікультурна освіта вможливлює подолання особистістю шляху від осягнення культури мікросоціуму до загальнолюдської культури; ознайомлення з іншими культурами сприяє кращому ставленню до власної національної культури: розуміння її ролі та місця в світі дає змогу внести певні цінності до скарбниці світової культури, засвоїти кращі надбання, забезпечити безперервний інноваційний характер процесу культуротворення у власній країні; сформований полікультурний рівень мислення людей – це найближчий шлях до гармонії відносин та забезпечення «миру через культуру»; полікультурна освіта сприятиме розвитку педагогічних наук як важливого складника культури [1, с. 5–6].

Зауважимо, що такий підхід є дуже близьким до філософських тенденцій української ментальності, яка націлена на узгодження всіх елементів буття кожної людини із буттям інших людей, усіх живих істот, усієї природи, і цей підхід можна визначити як антропологічну рефлексію. Таке концептуальне розуміння полікультурної освіти наближає іі як процес і результат до культуро – й природовідповідності.

Таким чином, реалізація можливостей полікультурної освіти залежить від характеру умов, в яких відбувається педагогічний вплив, та від потенціалу всіх суб'єктів полікультурного середовища, яке має стати не просто полікультурним простором, а людиномірним простором, де людяність є співмірністю буття кожного суб'єкту простору. Цей простір, по–перше, має стати аксіологічно спрямованим та зорієнтованим не тільки на пізнання сукупності світу цінностей, створених людством та значущих для суспільства, але на розуміння й осягнення смислів людського буття та його цінності. Причому важливо організувати цю спрямованість потрібне, на нашу думку, в такий спосіб, щоб, з одного боку, цінності трансформувалися в орієнтації, а з іншого, щоб у цьому просторі аксіологічні орієнтири об'єктивного порядку максимально збігалися з інтенціями суб'єктів освіти.

По–друге, найвищими полікультурними цінностями прийнято вважати толерантність як світоглядне кредо, активну життєву позицію і психологічну готовність особистості до терпимості й поваги інших культур, емпатію як здатність розуміти психологічний стан іншого та співпереживання, а також автономію особистості, яка здатна самостійно здійснювати духовні практики. Це означає, що толерантність не є єдиною цінністю й результатом полікультурної освіти, тому проектування цілей, змісту, технологій та організаційно–управлінських умов полікультурно–освітнього простору має спиратися на повнофункціональні стратегії формування життєвих смислів.

По–третє, потребує уточнення концепт «полікультурність», який за усіма тлумаченнями має наближатися до філософського розуміння саме як концепта. Слушною в цьому плані слід вважати думку Є. Бондаревської, яка визначає полікультурність як педагогічну категорію «…створення різних культурних середовищ, у яких буде здійснюватися розвиток людини і вона буде набувати досвід культуродоцільної поведінки та в яких їй буде надана допомога у культурній самоідентифікації та самореалізації творчих здібностей і задатків» [2]. Дійсно, у предметній площині педагогіці полікультурність не може не поставати певним способом і процесом формування «полікультурної людини». У філософському ж розумінні реалізація мети полікультурної освіти має бути сконцентрована навколо особистості учня як основної цінності, а також на об'єднанні зусиль усіх освітян для реалізації цієї мети, зокрема у викладанні різних суспільствознавчих і гуманітарних дисциплін, які б уможливили формування глибоко осмисленої, заснованої на достовірних наукових знаннях та життєвих сенсах праксеології. Це означає, що слід визнати категорію «полікультурність» особливим надбанням людини, для якої полікультурність стане світоглядною основою усіх духовних практик, оскільки існування освітнього закладу в умовах полікультурності ще не означає, що освіта стає автоматично полікультурною, подібно до того, як людина, опинившись у висококультурній спільноті, не буде вважатися висококультурною тільки за фактом перебування в ній.

По–четверте, визначаючи основоположною метою сучасної полікультурної освіти – інноваційний розвиток й саморозвиток людини культури необхідно зазначити, що цілісна людина культури в сучасному розумінні – це не сума властивостей та чеснот, а людина, здатна з максимальною ефективністю реалізувати свої індивідуальні здібності, інтелектуальні та моральні можливості на основі онтологічної грамотності, здатності до теоретико–методологічних пошуків нового знання про світ і життя людини, аксіологічної компетенції, що передбачає намагання зробити світ кращим разом з іншими людьми та на основі праксеології або духовно–практичного осягнення світу.

Таким чином, полікультурність людини на особистісному рівні можна визначити як здатність людини інтегрувати в свідомості різні культурні сенси,

інтереси та цінності, що світоглядно забезпечує розвиток особистості як осередку й центру перетину культур, конфесій, цивілізацій в одній особі; як здатність людини мислити, жити відповідно до принципів гармонійного співжиття із представниками інших культур, а також сприймаючи беззаперечно наявність природних прагнень людини до свободи, щастя, моральності та доброчинності; як духовно–практичний (праксеологічний) спосіб організації багатогранної діяльності на основі набутих світовою культурою сенсів, принципів та знань.

Але, не сподіваючись на те, що процес становлення особистості з такими чеснотами буде йти «сам по собі», найголовнішою рецепцією в цьому контексті слід визнати пошук природо– й культуровідповідних людині способів і технологій розвитку терпимості до іншого способу життя, розуміння й уміння диференціювати склад кожної культури, оцінювати системи цінностей і норм відповідно до їх історично–конкретної важливості, методик розвитку компетенцій, імплементації елементів інших культур у власну систему мислення, психологічного супроводу становлення діалогічності та розсудливості.

Квінтесенцією дослідженого питання слугують твердження щодо визнання необхідності підсилення полікультурності філософсько–світоглядними, зокрема аксіологічними й духовно–практичними засадами, інтеграцією зусиль у полікультурної діяльності всіх учасників культурного континууму та зосередження цих зусиль на пошуках культуро– й природовідповідних способів розвитку полікультурності особистості. Оскільки метою полікультурної освіти є формування світогляду людини, на якому ґрунтуються активна позиція людини, її мотивації й готовність до конструктивної взаємодії, то головним завданням слід вважати філософську, педагогічну, соціально–гуманітарну розробку технологій конструктивної взаємодії, діалогу й толерантності як конструктів консенсуальної етики та попередження конфліктів. Це є перспективою наших подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Болгаріна В. Культура і полікультурна освіта / В. Болгарина, І. Лощенова // Шлях освіти. – 2002. – №1. – С.2–6.
2. Бондаревская Е. В. Культурно–образовательное пространство вуза как среда профессионально–личностного саморазвития студента / Бондаревская Е. В. // Монография. – Ростов н/Д: «Булат», 2010.
3. Джуринский А. Н. Поликультурное воспитание: сущность и перспективы развития / А. Н. Джуринский // Педагогика. – 2002. – №10. – С.93–96.
4. Култаєва М. Д. Етика відповідальності та реалії мультикультурного суспільства / М. Д. Култаєва // Науковий вісник Харківського державного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. – Сер.: Філософія. – 2000. – Вип.7. – С.9–15.
5. Макаев В. В. Поликультурное образование – актуальная проблема современной школы / В. В. Макаев, З. А. Малькова, Л. Л. Супрунова // Педагогика. – 1999. – №4. – С.3–10.
6. Філіпчук Г. Філософсько–соціологічні аспекти реформування освіти в Україні / Філіпчук Г. // Шлях освіти. – 1996. – №2. – С.2–7.
7. Швейцер А. Культура и этика / Альберт Швейцер. – М.: Мысль, 1973. – 340 с.

References

1. Bolgarina V. Kul'tura i polikul'turna osvita / V. Bolgaryna, I. Loshhenova // Shljah osvity. – 2002. – №1. – S.2–6.
2. Bondarevskaja E. V. Kul'turno–obrazovatel'noe prostranstvo vuza kak sreda professional'no–lichnostnogo samorazvitija studenta / Bondarevskaja E. V. // Monografija. – Rostov n/D: «Bulat», 2010.
3. Dzhurinskij A. N. Polikul'turnoe vospitanie: sushhnost' i perspektivy razvitija / A. N. Dzhurinskij // Pedagogika. – 2002. – №10. – S.93–96.
4. Kultajeva M. D. Etyka vidpovidal'nosti ta realii' mul'tykul'turnogo suspil'stva / M. D. Kultajeva // Naukovyj visnyk Harkivs'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu im. G. S. Skovorody. – Ser.: Filosofija. – 2000. – Vyp.7. – S.9–15.
5. Makaev V. V. Polikul'turnoe obrazovanie – aktual'naja problema sovremennoj shkoly / V. V. Makaev, Z. A. Mal'kova, L. L. Suprunova // Pedagogika. – 1999. – №4. – S.3–10.
6. Filipchuk G. Filosofs'ko–sociologichni aspekty reformuvannja osvity v Ukrai'ni / Filipchuk G. // Shljah osvity. – 1996. – №2. – S.2–7.
7. Shvejcer A. Kul'tura i jetika / Al'bert Shvejcer. – M.: Mysl', 1973. – 340 s.

Troitska O. M., *PhD, associate professor, doctoral candidate, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), roman.xdsl@rambler.ru*

Philosophical–educational measuring of «polycultureness» possibilities and potential

In the article on the basis of philosophical–educational analysis possibilities and potential of polycultural education were revealed, on which the world community imposes a function of encouraging non–violence peace creating. On different directions of polycultural education diversification, on different levels of research it is presented as a complicated, multi–dimensional and polycultural phenomenon. Philosophical comprehension of polycultural education possibilities requires direct addressing to the «polycultureness» phenomenon as a human activity presentation. Such comprehension allows avoiding situations when as a result of subject–scientific reduction the polycultural education is often transformed into fragmentary–concrete descriptions; some cultural components influencing the process are kept beyond the analysis, they do not reach conceptual–axiological reflexions during the analysis or take into the account the personality potential of the education subjects.

Keywords: *cultural–educational space, polycultural education, polycultureness, possibilities, potential, tolerance.*

Троицкая Е. М., *кандидат философских наук, доцент, докторант, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), roman.xdsl@rambler.ru*

Философско–образовательное измерение возможностей и потенциала «поликультурности»

На основе философско–образовательного анализа эксплицированы возможности и потенциал поликультурного образования, на которое мировое сообщество возлагает функцию содействия созиданию ненасильственного мира. На различных направлениях диверсификации поликультурного образования, на разных уровнях исследования оно предстает сложным, многомерным и полиаспектным явлением. Философское осмысление возможностей поликультурного образования непосредственно требует обращения к феномену «поликультурность» как к презентации активности человека. Такое осмысление позволяет избежать ситуаций, когда в результате предметно–научной редукции поликультурное образование часто трансформируется в фрагментарно–конкретные описания, которые оставляют за границами анализа определенные культурные компоненты, влияющие на процесс, и не достигают анализа концептуально–смысловых рефлексий, учета личностного потенциала субъектов образования.

Ключевые слова: *возможность, культурно–образовательное пространство, поликультурное образование, поликультурность, потенциал, толерантность.*

* * *